

H
N E M Z E T I

T Á R S A L K O D Ó

27. 1837.
1 8 3 7.

II-dik FÉLESZTENDŐ.

í r t á k

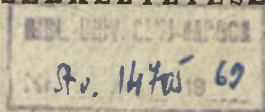
A Z O L V A S Ó K

BCU Cluj / Central University Library Cluj

HETENKÉNT KIADTA

A Z E R D É L Y I H Í R A D Ó

S Z E R K E Z T E T É S E .

K O L O Z S V Á R A T T

NYOMTAT. AZ ERDÉLYI HÍRADÓ INTÉZET BETŰIVEL.

1 8 3 7.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

C Z Í M E I K

AZ EZEN MÁSODIK FÉLESZTENDŐBEN KIA-
DOTT DARABOKNAK.

Darabok címe.	Lapok száma.
Anekdota-képtársul - - - - -	272.
Aphorismák - - - - -	400.
Árpád ébredése ismertetése - - - - -	177 — 187.
Asszonybosszu - - - - -	202 — 208.
Ázsmolán - - - - -	187 — 192, 198 — 202.
Az asszony hat tulajdonságai - - - - -	33 — 44, 56 — 59.
Az erény temploma - - - - -	393, 394.
Az örült - - - - -	362 — 364.
A' haldokló gránátos - - - - -	336.
A' hitpénzről és leány-negyedről a' Hármás könyv 1 r, 97. cz. értelmében - - - - -	380 — 384.
A' pantheon homlokzata - - - - -	215 — 221.
A' szerelem - - - - -	394 — 396.
A' jelenkor - - - - -	152 — 155.
A' vadak Washingtonban - - - - -	358 — 361.
A' waterlooi ütközet - - - - -	48.
Berthier marsal neufchateli's wagrami her- ceg házassága - - - - -	286, 287.
David, a' szobrász - - - - -	209 — 215.
Duna és Tisza közti országos csatornáról - - - - -	367, 368.
Egyveleg - - - - -	414, 415.
Egy pillantás Egyiptomra, Török és Görög- országokra - - - - -	161 — 176.
Egy útas kalandja a' savoyi hegyekbe 250 — 255, 257 — 271. Előadása dr. Schedel Ferencz titoknoknak a' magyar tudós társaság 1836 nov. 21-től 1837 sept. 9-kéig folyt munkálkodásiról - - - - -	193 — 198.
Engedelmesség - - - - -	155, 156.
Erkölcsei tanúság a' sakk játékból - - - - -	353 — 358.
Értesítő levél - - - - -	160, 256.
Észbetegek Európában és Amérikában - - - - -	413, 414.
Felelet Waltherr Lászlónak Erdélyország tör- ténetei tára első kötetére nézve közre ho- csátott jegyzeteire - - - - -	97 — 128.
Fontainebleau-i házasságok - - - - -	16.
Gondolatok - - - - -	364 — 366.
Hítvallási statistica - - - - -	142 — 144.
Holmi gondolatok (Sylvester napján) - - - - -	404 — 310.
Két levél a' bajjadiáról - - - - -	385 — 393.

Darapok címje

Lapok száma.

Kieninger József hangtelegraffja	- -	284—286.
Kilenczezer nyolczszáz hetvenkilencz	273—284, 311—320, 333—336.	
✓ Kivonatok egy Möglinben tanuló erdélyi nemes ifiu leveleiből	- - -	133—142.
Könyvismertetés. (Sz. László királynak és viselt dolgainak historiájáról)	289—304, 337—352.	
• Könyvismertetés. (Az erdélyi nagy fejedelemségben lakó nemes szász nemzetnek törvénykezés módjáról)	- - -	396—398.
Különös testamentum	- - -	240.
Mappaismertetés	- - -	176.
Megmutatása annak hogy Bonaparte Napoleon soha sem létezett	- - -	145—152.
Mezerayné	- - -	158, 159.
Napoleon szánt	- - -	287, 288.
Nyelvünknek jobbitást érdemlő hibái	1—9, 17—23.	
Orvosok felszámítása az austriai birodalomban	- - -	256.
Pártok az egyesült országokban	- - -	369—380.
Pietramala vár ura	- - -	23—32, 45—47.
Robinson	- - -	223, 224.
Sebészi találmány	- - -	271, 272.
Statistical jegyzetek	- - -	398—400.
Tévedés megigazítása	- - -	288.
* Utazási töredék	- - -	225—239, 241—250
✓ Utazások nemes Thorda vármegye alsó kerületének nevezetesebb járásaiban	- - -	59—96.
Új országút	- - -	144.
Újabb csuda számvető	- - -	9—13.
Újítási előterjesztés öszve tett mással hangzóink ügyében	- - -	129—133.
Üvegszövet	- - -	157, 158.
Xerxes és N. Péter	- - -	221—223.
Játékszíni czédula	- - -	415, 416.
Journalistika	- - -	159, 160.
Vagyonosság Párizsban	- - -	13—16.
Valami az oppositioról	- - -	49—56.
Vándorló komédiásnck, kik egy csürben öltözködnek	- - -	305—311, 321—333.
Waterloo emlékezete	- - -	239, 240.

NEMZETI TÁRSALKODÓ

Julius 4dik napján 1837.

NYELVÜNKNEK JOBBITÁST ÉRDEMLŐ HIBÁI.

(Lásd: az 1835ik első félévi Társalkodó 3ik és 4ik számai alatt.)

9r. Noha a' helyes írásnak azon szabálya, miszerént a' származékok miatt a' törzsöket elfelejteni, vagy éppen megrontani nem kell, igen helyes: mert p. o. adjon, mondja helyett ezeket írni: aggyon, mongya 'st. menthetetlen hibák; mindazáltal ha az említett helyes szabályt olly szélesen kiterjesztjük, hogy a' miatt nyelvünknek különböző értelmű szavait összezavarjuk, és így különböző fogalmakat egygyé teszünk, úgy a' helyes szabálylyal visszaélünk és magunkra szabhatjuk ama' régi római verset: Incidit in scyllam qui vult vitare charybdin. — Mert ha a' különbséget különségnek írjuk csak azért, mivel külön, külön, szó a' törzsök; mellyből eredni látjuk; úgy egy fogalmat számkivetünk nyelvünkéből: mivel egészen más fogalom különb v. különb (verschieden; diversus), és meg más külön (abgesondert; seorsus, seorsim), hasonlóképpen minden a' különbtől és különbtől lehozható származékok más meg más jelentésűek lévén, több fogalmakat vesztené el nyelvünk: mert különböz - differt discrepat:

Második feleztendő.

különöz - secedit: különbség - discrimen, differentia: különség annyi mint különlét - status separatus, abgesonderter Zustand, Kresznerics szerint seorsitas 'st.

Lehetne ugyan az itt mondottak ellen felhozni ellenvetésül hogy Páriz Pápai a' különözést distinctioval magyarázza: de erre több pontok méltán megjegyzendők: u. m. a) ő is hibázhatott, és a' hol hibázott, ott jobbitást érdemel. b) Ő, a' különözésnek nem eredeti vagy első jelentését, hanem általvitt, vagy másod értelmét adta a' diák distinctio szóval, melly abból igen könnyen látható, hogy a' különöz magyarázást secerui, separari diák igékkel fordítja, mellyek nyilván annyit tésznek, mint különválasztani: a' mi pedig külön vagyon választva, az a' különséget vagy különlétet valósággal magán viseli ugyan, de a' mellett különvált állapotjában is lehet olly tárgy, a' mi az elválasztott tárgyaktól nem különbözik, hanem csak különözik, vagy külön létez p. o. mind azon pénz darabok, melyek egyféle érczből ugyanazon egy formában veretnek sem értékökre sem bélyegökre nézve egymástól nem különböznek, de azért még is mindenik darab a' másiktól különözik, mihelyt a' többiektől külön vétetik: minthogy már az illy különben meg nem különböztethető tárgyakat, ezen különözés vagy különlét által lehet a' többi hasonlótól megkülönböztetni: innét a' különözést is lehet megkülönböztető bélyeg helyett használni; és éppen ezen általvitt, vagy másod értelmét fordította már P. Pápai a' különözésnek, midőn azt distinctionnak vette, 's csak ezen közvetőlegi értelemben megengedhető, hogy a' különözésnek, vagy különlétnek értelme distinctio légyen. c) A' fennebb említett ellenvetéshez senki nem ragaszkodhatik a' maga nyelvét

tökélyesítendő: mivel ez által azon vélekedését árulná el, miszerént P. Pápainak hatalmába adott volna egy nemzet nyelvét a' maga idejében úgy megkötni, hogy az ő utána századok lefolytával se változhassék: már pedig e' dolog különben létéről eléggé értesítve vagyunk mind ezen itt felvött két szavak értelmeiknek maga a' nemzet szokása által bebizonyított megkülönböztetése, mind a' P. Pápai utáni szótár íróknak p. o. Baróthi Szabó Dávidnak munkája által, ki a' különözní ígét így magyarázza: külön tartani, és a' Kresznericsé által, ki a' P. Pápaiktól vett két (t. i. distingvit és distinctio) szavakon kívül, a' külön szó alatt a' többieket helyesen magyarázza. Jobbitást érdemel tehát nyelvünkben a' külön, és különb v. külömb szók és az azoktól származhatók értelmeiknek összevararása. De itt méltán azt kérddhetné a' maga nyelvét tisztán értő magyar: Mi szükség ezen szóknek különbözésökről vitatkozni, midön a' különbség elég világos? — Erre feleletül azt mondom, hogy azokra nézve, kik előtt világosszükségtelen ugyan, de azon íróinkra nézve, kik már a' különbséget a' magyar nyelvből számkivetni látatnak, és a' helyett csak a' különiséget használják, igen is szükséges.

10r. Hasonló hibára viszen a' törzsökre visszatérés, és ahhoz módnélküli ragaszkodás az éppen szóval is. Épen és éppen, még azért mivel ezeket az ép törzsökből származtathatjuk nem mindegy: itt is egynéhány fogalmat kénytelen, gyarapodni törekedő nyelvünk elveszteni, ha egyiket számkivetjük, és a' másik alá toljuk értelmét, sőt szüksége miatt gondolatait illendőleg ki nem fejezhetvén, gyakorta akaratja ellen is hazugságba fog esni az egy p-vel fősvénykedés

miatt. Mert a' mint tudva vagyon az éppen (integre, incolumiter, inviolate, unverletzt) szónak értelme, a' dolognak meg nem csonkitott, meg nem rontott és meg nem sértett állapotját jelenti: ellenben két pvel írva és mondva az éppen (aeque, pariter, perinde, non minus quam, eodem modo; gerade, genau, just) szónak, gyakran az épség fogalmától egészen különböző értelmekben kell előfordulnia és értetnie, mi már egyedül is elég ok lehet arra, hogy ezen éppen szavunkat ne kényszerítsük az ép törzsöknek hódolni. Az éppen szónak értelme gyakran ezeket is jelenti: egészen, teljességgel p. o. ez éppen jó; ez éppen nem ép. De ki a' szikoruszármoztatás veszedelmes scyllájában hajótörést szenvedett, és nem csak a' különséggel elégszik meg a' különbség helyett, hanem az éppen t is számkiveti nyelvünkéből, hogy az éppen nek annál nagyobb szerepet juttasson a' magyar nyelv országában, az olyan miként mondhatná el ezeket, 's más ezekhez hasonló szóllásformáit. A' szakadozott köntös éppen nem lehet egy áru az éppel. A' szegény nyomorék éppen alamizsnából él. Az üvegeshez éppen töredezett ablakait küldi az ember, hogy mivel azok nem épek, épekké tétessenek és épen hozattassanak vissza. Ráczkövi Ferkó, ki még egy évvel ez előtt ép katona vala, de azután egyik lábát az álgyu golyó elsodrotta, falábbal és mankóval sántikálva éppen most érkezék vissza hazájába? Milly nevetséges hazug nyelvvé változnék így a' magyaré! Így még a' rongyos köntös épen volna — a' nyomorék épen élne — az összeromlott ablakok épen küldetnének az üvegeshez — és a' csatában lábát vesztett vitézek épen érkeznének vissza hazájokba!! Valójában ha a' szármoztatás szikorusága illy jótékony gyógyszereket természetne,

mellyek ezeket eszközölhessék; úgy az ahhoz szerfeletti ragaszkodás sem épen sem nyomorékon éppen nem volna megvetendő. — XIVdik Lajos francia király, ki előtt egy muzsikus avval kérkedett, hogy ő bájos hangjaival mindent megtudna csinálni, így szólt neki: „Ha úgy van, én az úrnak azt tanácslom, csináljon magának egy pár harisnyát: mert a' mint látom, arra igen nagy szüksége vagyon, illy módon az illyen hatalmas szármoztatók is szármoztathatnak magoknak szükségök esetében minden összerontott tárgyak helyett épeket: vagy ha ezt nem mindenkor tehetik is, de a' szerint a' mint az éppen szónak értelme a' környülményekhez képest különbözőleg furdulhat elő, az e' helyébe tett épennel többféle hibákat, határozatlanságokat, vagy kétértelműségeket szármoztathatnak, a' mik pedig a' nyelvet nem csinosítják, de rontják, p. o. Moréának katonái épen nincsenek: (ugyan kirontá össze őket szegényeket?!) e' nem azt teszi hogy Moréának katonái teljességgel nincsenek, hanem azt, hogy vagynak ugyan katonái, de azok összerontvák, nyomorékok, nem épek, épen nincsenek. E' szerint a' törzsökhöz ragaszkodásban is módot kell tartani: mivel különben eltévelyedhetik az ember. Est modus in rebus, sicut certi denique fines, Quos ultra citraque nequit consistere rectum. Horat. Sat. I. v. 106, 107.

Ide tartozik a' képpen és képen szavak fölcserélése is. Hogy itt is két különböző fogalom vagynak az egy pvel fősvénkedés miatt összezavarva azt abból igen könnyű tisztán átlátni, mi szerént ezek különböző értelmű kérdések és feleletek lehetnek. Mik éppen? annyit teszen mint mimódon? ellenben egy pvel tisztán ezt teszi: minek a' képen? p. o. Mi képen ártanak

a' legyenek legtöbbet? felelet: a' legdrágábbikon, melly elölök elrejtve nincsen, akar ember akar angyal akar állat képen; szóval akarmi drága képen. Más kérdés ez: miképpen ártanak a' legyenek legtöbbet? mellyre helyes felelet lehet azon módnak megmondása, melly a' többiek között legártalmasabb, alkalmatlan nyugtalanítással, csípéssel, piszkolással 's a' t. Ha ezt kérdik: mi képen látnak a' szemek? bátran felelheted, hogy semmi képen nem látnak a' rajta levő szemek; ellenben más értelmű kérdés, és más feleletet kívánó ez: miképpen látnak a' szemek? mellyre hogy helyesen felelhess valamit, tudnod kell a' szem alkotát (structura), a' lát tudományt (optica), a' domboru üveglencse sűgártörő természetét 's a' t. Hány képen lehet egy házat megvenni; és hány képpen? Ha már ezek nem különböző értelmű kérdések magyarul; úgy a' magyar nyelv, mióta ezen különböző értelmű kérdéseket összezavarta, láthatólag tökélytelenült, nem pedig tökélyesült: így nyelvünk csinosítása igen drága áron, t. i. tiszta jelentése veszélyeztetésén vásároltatik. — A' magyar nyelvnek azon természetét változtatni nem lehet nyilvános kár és rontás nélkül, mi szerént kettőztetett betűit a' magyarosan beszélő kettősen, és az egyestől különbözőleg szokta kimondani: mivel ezen hangokkal különböző értelmek is vagynak összekötve p. o. láta és látta, vete és vette, érzete és érzette; vala és valla 's a' t. A' kik ezen különiséget nem ismerve beszélnek, azok kocsantani mondatnak a' magyar beszédben: avvagy talán ezt is a' nyelv csinosításhoz kell már ezentúl számlálnunk?

11-r. Egésség és egészségismét két különböző értelmű szavak és nagy hiánya lenne a' magyar nyelvnek ezek közül az egyikről, a' szár-

mazlatással tépelődés miatt lemondani, és annak értelmét a' másik alá tolni. Az illy bánás mód a' nyelvet nem bőviti, hanem szegényíti. Tudjuk hogy ezen fogalmak minden pallérozott nyelvekben különböző nevekkal birnak, mivel értelmök is nyilván különböző. Az egészség (sanitas, valetudo, Gesundheit) csak élő dolgokról mondathatik, minémüek az ember, állatok és élő növények: ellenben az egészség (totalitas, integritas, Ganzheit, Gänzlichkeit) az élet nélküliekről is. Fogyatkozhatnak az egészség ott is, a' hol az egészségnek hiánya nincsen, midőn p. o. az ép ember és állat megbetegül a' nélkül hogy őtet alkotó részeiből valamit elvesztene: és megfordítva lehet ember állat és növény egészséges még akkor is midőn őtet alkotó részeiből némelyeket már örökre elvesztett; így vagynak emberek, állatok, növények, mellyek nem egészségesek mivel némelly részeik fogyatkoznak, de a' mellett még is egészségesek, mivel meglevő részeikben az élet folyamatának minden munkálatai (functio) akadály és szenvedés nélkül mennek véghez. Még azért tehát hogy nyelvünk e' két különböző fogalmakat az egész gyökből formálta nem következik helyesen, hogy most már a' törzökhöz ragaszkodás miatt elveszük az egyik fogalmat, vagy azt a' másikkal összezavarjuk, és így szegényítsük nyelvünket, midőn azt gazdagítani és csinósítani akarjuk; mert ezen két különböző fogalmakat különböző szavakkal írni nyelvünkben bizonyosan szükségesebb, és nagyobb nyereség, mint arra emlékeztetni az olvasót hogy a' magyar a' valetudót nem a' nyomorékból sem a' csonkából, hanem az egészségből származtatja, és már e' miatt e' két fogalmakat nem tudja, sem akarja megkülönböztetni.

12-r. Arány, erány, irány mind csak

directio, némellyek még is ezen jelentését elfelejteni akarják legalább addig, míg a' proportiot is ezzel fejezik ki; — ez ismét nyelvszűkítés, vagy különböző fogalmak összezavarása. Igaz, hogy a' proportiot is az arány, erány, irány szókkal, vagy azoknak származékaikkal próbálták sokan kitenni, mint a' t. társaságtól közre bocsátott philosophiai és mathematicai műszótárakból láthatni; de nem kell elfelejtenünk, hogy a' t. társaság nem úgy terjesztette az ott kiadott műszókat elő, mintba már azokat mind helyben hagyta volna; és így azok közül célirányosan válogatni kell: a' helyes válogatás pedig csak úgy eshetik, ha ugyan azon egy műszóval egy fogalmat teszünk ki, még pedig leginkább azt a' mit az a' helyes szónyomozás értelme szerént jelent: következésképpen, mivel az arány directiot jelent, nem jelenthet egyszersmind proportiot is. Nézzük meg tehát a' philosophiai és mathematicai műszótárakban a' proportio szó alatt, az arányon és származékain kívül, mivel akarták mások ezen fogalmat kifejezni, és mind a' kettőben ott találjuk az idomat és idomatot. Ezzel kell azért a' proportiot kifejeznünk, ha jobb új magyar szót arra nem tudunk formálni (mi az idom esmerete mellett éppen nem is szükséges) és a' mathematicai directiot nem kell megfosztanunk, az ezt igen jól kitévő arány, erány, irány helyes magyar nevével: különben egy hajóban utazunk az olyanokkal, kik a' köpenyegökből ma sapkát, és hónap a' sapkából ismét köpenyeget akarnak csináltatni. Az idomnak proportio értelme kétségbe hozást nem érdemel; noha másod értelme szerint a' modestiára is kiterjeszthették némellyek, de ezt mint magaviseletbeli erényt helyesebben teszi ki nyelvünk a' szerénységgel.

15r. Egy kedvű nem teszi ki az indifferens értelmét; de sem is mindenkor szükség ott a' kedvről emlékezni, a' hol külömbséget nem esmerő állapotról van szó: ennél, a' törzsökből ki indulva sokkal helyesebb szót lehet formálni minden körülírás nélkül: differens külömb; indifferens külömbtelen: és miért ne lehetne a' külömbtelennek gleichgültig értelme is?

(Végzete közelebbről.)

ÚJABB CSUDA SZÁMVETŐ.

Ez előtt mintegy két hónappal Lyonban műtogató rendkívüli talentumát a' legnehezebb számvetési feladatok rögtöni megfejtésében egy siciliai 10 éves gyermek Vito Mangiamele*). — Korábbi példái is emlegettetnek az illy időjeket felül haladó számvetőknek. Descartes, még collegiumban jártában játék közben fejté meg a' Beckman Izsák feladását; Pascal miután a' geometriának csupa definitioját hallá, Euclides minden tételeit a' 52dikig maga erején felfedezé, és 16 éves korában a' kúp szeletekről értekezést íra. Sauver József és Ozanam tanító nélkül tanú-lák a' mathesist. Lalandeot 19dik évében nevezék ki academiái biztosnak Berlinbe a' hold parallaxisának meghatározására. Ticho Brahe, Galilei, Euler hasonlóképp már nagyon fiatal korukba kimutaták termeltségöket választott tudományokra. D'Alemberthez egykor egy juhász gyermeket vivének, kinek számvetésbeli nagy könnyüségét magasztalák. „Én ennyi 's ennyi idős vagyok,“ monda a' tudós, „hány minutát éltem?“ Ő maga alig kezdé vetegetni midőn a' juhász meg-

*) Mangiamele (olv. Mándzsámélé) magyarul méznyalót tenne.

mondá. Számítása következménye nem egyezett azzal, mellyet d' Alembert későbbre megtalált. „Egyikünk hibázott, mellyik az?“, „Kétség kívül az úr,“ felele a' gyermek. „mivel a' szökő esztendőket nem vetette hozzá.“ — Nagyon hasonlita beszéd szerént a' mi olaszunkhoz Zerah Colburn a' ki ez előtt húsz egy néhány évvel Lyonban és Párizsban, különösen a' Gall házánál nagy figyelmet gerjeszte. Ez északámériki vala's sept. 1sőjén született 1804. Hat éves korában, iskolába járta alatt (hol azonban sem írni sem számot vetni nem tanítottak) vett észre benne az apja történetből némi számítói tehetséget. Nem sokára annyira ment, hogy nem csak 4 — 5 jegyből álló számokat sokszorozott, hanem négyszeg és köbgyököket *) is könnyen kivont. Ama' tudós mathematicus Mac-Neven azon időben a' Zerah Colburn által kiszámított feladatokat közelebbről kijelelte, és Guizot az „Annales de l' Education“ folyó irat decemberi füzetében 1815. következőleg tudósit róla: „Felelése közben teste tartásából, szeme ragyogásából, vonásai feszültségéből lehet látni, melly munkáson dolgozik elméje. Ábrázata kifejezéssel teljes; homloka kicsiny de szegletes; a' boltozat szemei felett kiálló; szemei szürkék, szellemteliek, szüntelen mozgásban vannak; kaponyája boltos, és megjegyzésre méltólag széles, tarkója (Hinterkopf) kicsiny, haja veres, ő maga korához képest figyelemre méltóképp nagy és jó forma, mozdulatai gyorsak és gyakran ismétlettek.“ — Ez előtt harmadfél évvel Pugliesi voná magára a' figyelmet hasonló bámulásra méltó talentumával. **) — Vito Mangiamele, kit a' mennyire

**) Radix quadratica et cubica.

**) Pugliesiről lásd Vas. Ujs. 1835. 51dik szám, 404 — 405 lap.

csak lehet, munkálkodása alatt, valamint az előtt és azután is vizsgálgattam, nem szép, de érdekes gyermek. Ha csak 10 éves, mint mondják, jókora test alkata van. Rövid kék kaputjába öltözve, széles karimájú, kicsi fejű kalapjával szintúgy különös tekintetet ad. Fényes fekete haj, melly vakszemeit fedve simán foly le vállára, homlokának nemzeténél szokatlan szélessége, széles hátú és jókora bár egy kisség fitos orra, 's ennek megfelelő felső ajak, melly alólról csinosan hasítva egy kis szegletet hágy és e' miatt száját nem egészen zárja bé, mind ezek ábrázatjára a' szilárdság és erőhatás bélyegét nyomják, szemei setétek mélyen fekvők és ragyagók, számításai közben hallgatói körén csavarogtatja, úgy látszik, hogy a' közelében folyó beszélgetésekre hallgat 's mindent észre vesz a' gyűlésben. Szilárd ámbár nem meredt tekintete, belső mozgalma, melly látszatos nyugalma 's folyvásti helytülése mellett csak ajkainak könnyed mozdulásaiból 's szájának mélyebb lélekzet vétel 's nyálnyelés utáni bété szorításából tetszik ki, világosan mutatják, hogy az őt környező tárgyak reá nézve alig léteznek. Mihelyt a' vég summát kitalálja, felderülnek vonásai és azt szelid, kellemes hangú szózáttal 's gyakran egy kis diadalmas mosolylyal kimondja. Némelly feladatok, mellyeket az ide való tudomány facultas jelenlétében algebrai formulák segéde és hihetőleg sajátos módal felvetett a' következők: 1) 13,824ből köbgyökeret húzni; 2) ugyan azt 46,268,279ből; 3) micsoda szám, a' mellynek fele, harmada, negyede és két hetede együtt 575; *) 4) micsoda szám a' mellynek ha köbéhez 26tali sokszorozatát hozzá adják, 's ebből kilencszer a' négyszegét 's még 24-et ki-

$$*) \frac{x}{2} + \frac{x}{3} + \frac{x}{4} + \frac{2x}{7} = 575.$$

vesznek semmi sem marad; *) 5) mi a' productuma a' következő két számnak: 45,679 és 54,768; 4) hányadik rangra kell emelni 14-et, hogy 537,824 legyen belőle; **) 7) 5000 frank kamattól kamatra kiadva 3 év alatt 5675 frankra szaporodik, mennyinek kell lenni a' kamatnak száztól?" 8) Száz vedres hordóból első nap kivesszünk 10 vedret 's ugyan annyi vizet töltnek helyébe. Ezt ismétlik több ízben. Mennyi tiszta bor marad a' 4dik kivétel után? 9) Micsoda szám az, a' mellynek az 5dik emeletéhez ha hétszer azon számot adjuk 264 lesz***) 10) 24 napszámos 14 nap alatt, napjában 9 órát dolgozva 720 öl hosszú, 5 öl széles és 3 láb mélységű csatornát ás, hány nap kell 50 napszámosnak, napjában 7 órát dolgozva 900 öl hosszú, 4 öl széles, és harmadfél öl mélységű csatorna ásására? Mind-ezen kérdések élőszóval, algebrai formulák nélkül, mellyekhez nem is tud, adattak elébe 's a' kitalált szám mindég jó volt. — A' mi korábbi éltét illeti, nem sokat lehet tudni róla, csak hogy elébb jubot örzött 's talentuma elsőbben is azon alkalommal nyilatkozott, midőn az apja örüket adván el, öt éves fia fülébe sugta hogy vásárosai megakarják csalni és hamisan vetették fel a' fizetést. Mondják hogy a' gyermeknek egy férfi és leány testvére is nagy számvetési talentummal birnak, ámbár nem olly jelessel mint amaz. Egyébiránt a' gyermek egyszerü és elég gyermekes. Lyonból Párizsba vala indulandó hogy itt is és későbbre Angliában pénzért mutassa magát.

$$*) \quad x^3 + 26x - 9x^2 - 24 = 0$$

$$**) \quad 14^x = 537,824.$$

$$***) \quad x^5 + 7x = 265.$$

Kaponyáját több ízben vizsgálák phrenologice de épen nem találák a' számérzék púposodását. Ha- nem ezt egy lyoni orvos máskép magyarázza. Kár hogy a' szegény gyermeket nem adják va- lami tanulásra, 's illy nyomorultul kell talentu- mával élelmét keresnie.

VAGYONOSSÁG PÁRIZSBAN.

(Az Allg. Zeit. levelezőjétől.)

Párizsból, május 16dikán. Párizs városa pénz ügye a' revolutiot követő első években nyugta- lanító módon megcsökkent volt. A' carlista nagy családok a' várost oda hagyák, a' zenebonák a' kereskedést akadályozák és a' hitelt bolygaták, és minden ember csak az elkerülhetlenre szorítá magát költségében. A' városi vámok jövedelme, melly pénztárának főforrása, 20 millió frankra szálla, 's a' város kénytelen volt 40 millió köl- csön felvételekor, az azzal egybe kötött sorsvo- nással édesgetni a' tőpénzeseket. Néhány év óta mindezek nagyon megváltoztak. A' pénzaristo- cratia, melly a' revolutio után polczra kapa, a' nyugalom ismét helyre állásával szokatlan luxust kezde üzni és építményekben és butorokban, lo- vakban és divatokban, olly pazérlást gyakorolni, melly az emigránsok restauratio alatti magok meg- húzásával igen is éles ellenetben áll. A' város most népesb mint valaha *); a' tíz év óta felhagyott építéseknek mindenfelől ismét neki fogtak, 's még is a' szállások drágábbak mint valaha. Öt évtől

*) Az 1831beli hivatalos felszámítás szerint, melly a' kir. rendelet szerint 1832 jan. 1sőjétől fogva 5 évig egye- dül hiteles 774,338 lakósa van Párizsnek; de más adatok- ból és számításokból 8 — 900 ezerre is vehetni.

fogva százra mintegy 30al hágtak 's még mind hágnak, mivel az újonnan épült házak még korán sincsenek arányban a' növekedő népesség igazi szükségével. A' szegényebb sorsuakra nézve a' perselybáncok állása nem csalható mérleg, 1831ben a' párizsi tárakban a' bétételek 594,628 frankkal mentek kevesebbre mint a' kívánt vissza fizetések, de ezen idő óta a' bétételek tömege szüntelen gyarapodott, 1852ben 1,442,486frankkal, 1853-ban —6,055,081- el, — 1854-ben 11,452,000-el, 1855ben 14,026,000-el, 1856-ban 11,991,000-el tettek bé többet, mint a' mennyit kivettek; és 1857ben jan. 1sőjén a' perselytár 48 milliónyi summa birtokában vala, holott 1850ban csak 12 millióval birt. Az óta az igaz, némi vész állott bé 's a' perselytár mintegy 5 millióval kevesedett, de ennek oka nem valódi szükség, hanem ama' páni' rémülés volt mellyet a' perselybánc törvény vitatásakor a' kamarában feltüzült politicaí indulatok gerjesztettek. A' vész már kifűtta mérgét és tegnap 567,000 frankkal többet kapott bé a' perselybánc, mint a' mennyit kifizetett. A' közép kar vagyonosságának más csalhatlan mérlege van, a' bérkocsik ára. T. i. határozott számu fiacrek és cabrioletok vannak 's ezen számok, az az a' piaczon nyilvános szer tarthatásának joga eladható. Midőn Párizs gazdag, a' számok ára növekedik, mivel a' bérkocsiknak több a' keresetök, 's ez tehát a' középkar állapotjának jó scálája. Már pedig 1831ben egy szám ára 500 frankra szállott vala, de az óta úgy felhágot, hogy ma 5600-on áll, noha az omnibusok nagy sokasága csökkenthette volna. A' város jövedelmei is gyarapodtak a' kedvezőbb környületek alatt 's most is évenként 2 millióval szaporodnak. A' legutósó évben 3,400,000 frankkal haladák meg az előleges felvetést, és csu-

pán a' vámok 30 milliót hajtanak. A' város adóssága fogyasztása úgy van számítva, hogy 1852- végével egészen kilegyen fizetve. A' feleslegi jövedelmet a' város részint tisztítási eszközökre, részint új építményekre fordítja, 's mind a' két tekintetben, még véghetlen sok a' tenni való; mert akármennyit igyekeztek is 10 év óta, Párizs még mind dancs, rút, rosszul világított és vízzel rosszul ellátott város.

Az igazgatás tetemes summákat fordít ezen gonoszok eltávoztatására, szélesíti az útszakát, egyengeti a' quaiet *), évenként 200 kútát nyit, míg számuk 1600ra menend, 's minden útszát feltúrta boltozott földalatti csatornák készíttetése végett, mellyeken a' víz elfolyon; már van is építve annyi, hogy hosszába kinyujtva 20 francia (12 német) mértföldet tenne 's minden éven valami 3 mértföldnyivel szaporodik, míg az egész város általok kiszáríttatik. A' most kezdett új építmények állanak az új városházából (Hotel de Ville) mellynek a' régi csak egy homlokzatát alkotandja, 's a' mellynek megépítésére 140 ház lerontása és 9—10 millionyi summa kivántatik; továbbá azon egész fertály megépítéséből melly az igazságpalotát (Palais de Justice), a' rendőrhivatal (Préfecture de Police) és a' számítóhivatal épületét foglalja magában. Ezeknek is elvégzésére kell körülbelől 8 millió. Nem lehet tagadni hogy Párizs városa igazgatósága egy a' legmunkásb, rendtartóbb és felvilágosodtabbak közül a' világon; és megfoghatlan dolog miként nem tűnik a' municipalis elv hatalmának ezen példája a' kormány és kamarák szemébe, hogy a' városi közönségeket az országigazgatás tikkasztó befolyása alól lépcsőnként szabadítnák-fel. Egyet-

*) Quai; (olv. Ké) olly utsza, mellyben csak egyfelől van házsor, a' más oldala pedig folyóvizet mellékel.

lenegy szemrehányás mit annak tenni lehet, a városi vámok rendkívüli magassága, melly a városi életet túrhetlenül eldrágítja, a népességet a körülfekvő falukba űzi, s a közösködésnek végzetlen akadályokat csinál. Ezen közös gonosz alatt minden francia város nyög, de remélhető hogy számos vasútak építése a közönségekben is más adózási rendszert fog szükségessé tenni.

FONTAINEBLEAUI HÁZASSÁGOK.

Midőn Orleans herczeg házasságának körülállásai a hirlapokat annyira foglalatostkodtatják, nem lesz érdektelen megemlíteni, minemű házasságok történtek régebben is Fontainebleauban.

1601-ben július 19-ikén ott költ össze Caesar, vendomei herczeg, IVik Henrik és a szép Gabriele d' Estrées fia Lotharingiai Franciskával, mercoeuri herczegnével.

XIV Lajos, miután házasúlása St. Jean de Luzban megtörtént 3 hónapig mulatott Fontainebleauban s ott is maradott a dauphin születéséig. A legpompásabb menyegzői innepek ott tartattak.

1679-ben augustus 5-ikén ott adatott öszve Maria Luiza orleansi herczeg asszony II. Károly spanyol királylyal.

XV. Lajos 1785-ben september 5-ikén ott kelt öszve Maria leugyel királyi herczegnével.

XVIII. Lajos csak egyszer jelenék meg Fontainebleauban, és pedig azért hogy a nápolyi születésű Berry herczegnét ottan elfogadja.

Fontainebleauban házasult öszve Napoleon Jeromos is a württembergi herczegnével.

Orleans hgnek ott véghez ment házassága azért nagy fontosságu, mert a liga korszakától fogva egy vallásos menyegzői innep sem tartatott, mellynél catholicus és protestans szertartás szerént ment volna véghez a megszentelés.